

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2015:56

ARKEOLOGISK FÖRUNDESRÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Bråfors bergsmansgård

Bråfors bergsmansgård, Norberg 80:1 och Norberg 498:1,
Norbergs socken och kommun, Västmanland

Helmut Bergold

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2015:56

ARKEOLOGISK FÖRUNDESRÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Bråfors bergsmansgård

Bråfors bergsmansgård, Norberg 80:1 och Norberg 498:1,
Norbergs socken och kommun, Västmanland

Helmut Bergold

Lst dnr 431-4356-14

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

© 2016 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2015:56

Författare Helmut Bergold

Grafisk form Nina Balknäs@Högtorps Diverse

Omslagsfoto Ett av de större schakten på norra sidan.
Foto av Arkeologgruppen AB.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_150001

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Bakgrund och kulturmiljö	5
Syfte och frågeställningar.....	5
Metod och genomförande.....	6
Resultat	9
Tolkning.....	9
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	12
Administrativa uppgifter	13

Bråfors bergsmansgård

Figur 1. Karta över trakten kring Bråfors med undersökningsplatsen, Bråfors bergsmansgård, markerad med en svart ring.

Sammanfattning

Bråfors bergsmansby med anor från medeltiden är ett av Västmanlands två kulturresevat. Tidigare arkeologiska undersökningar har visat att medeltida kulturlager finns bevarade i området. Nu var det aktuellt att schakta för en ny avloppsreningsanläggning. Syftet med övervakningen var att dokumentera fornlämningen och ta tillvara kunskap om områdets historia. Schaktningsövervakningen bestod av två delar, en norr om vägen och en söder om vägen som skär genom gården.

I områdets södra del kunde inget av antikvariskt intresse ses i de sammanlagt omkring 200 meter långa ledningsschakten. På vägens norra sida, på tomtmark, fanns omrörda lager i schaktet. Lagren var kulturpåverkade, bestående av humus med sten, sot och kol samt inslag av enstaka slaggstycken. Ledningsdragningen följde ett äldre schakt och de omrörda massorna har tolkats som återfyllt material från den tidigare ledningsdragningen.

Bakgrund och kulturmiljö

Bråfors bergsmansby har anor från medeltiden och är ett av Västmanlands två kulturresevat. De nu aktuella arbetena innebar schaktning för en ny avloppsreningsanläggning till tre hushåll och två besöks-toiletter vid Bråfors bergsmansgård. Tidigare arkeologiska undersökningar har visat att medeltida kulturlager finns bevarade i området. Kulturlager har konstaterats på flera ställen och en ¹⁴C-datering har visat på aktivitet från 1200-talet. Även stenkonstruktioner och en källargrop har påträffats.

Länsstyrelsen i Västmanland utsåg Arkeologgruppen i Örebro AB att utföra schaktkontrollen. Uppdragsgivare var Brategården genom Erik Brate, Bråfors. Arbetet har utförts under hösten år 2014 och hösten år 2015.

Syfte och frågeställningar

Syftet med förundersökningen var att dokumentera fornlämningen för att ta tillvara kunskap om områdets historia som kan vara till nytta för samhällsplaneringen. Förundersökningen skulle om möjligt klargöra följande frågeställningar:

- fornlämningens utbredning inom schakten
- bedömning av kulturlager, anläggningar och fynd – karaktär, mängd och bevarandegrad
- preliminär datering
- preliminär tolkning av fornlämningen.

Tanken var att om större anläggningar eller komplexa kulturlager påträffades skulle arbetet avbrytas för samråd med Länsstyrelsen. Annars gällde Länsstyrelsens bedömning att ambitionsnivån skulle vara rimlig inom de schakt som skulle förläggas till gårdstomten, vilket innebar att undersökning och dokumentation skulle omfatta följande:

- en arkeolog skulle delta vid schaktningen
- kulturlager och anläggningar skulle dokumenteras i plan och i sektion
- samtliga anläggningar skulle dokumenteras i plan
- samtliga anläggningar skulle undersökas
- om möjligt skulle prover tas för ¹⁴C-datering av de undre kulturlagren och ur några anläggningar.

Söder om vägen, utanför gårdstomten, bestämdes att ambitionsnivån skulle vara låg, vilket innebar att undersökning och dokumentation skulle omfatta följande:

- redan grävda schakt besiktigas
- enbart sektioner dokumenteras
- om möjligt tas prover för ¹⁴C-datering av de undre kulturlagren och ur anläggningar.

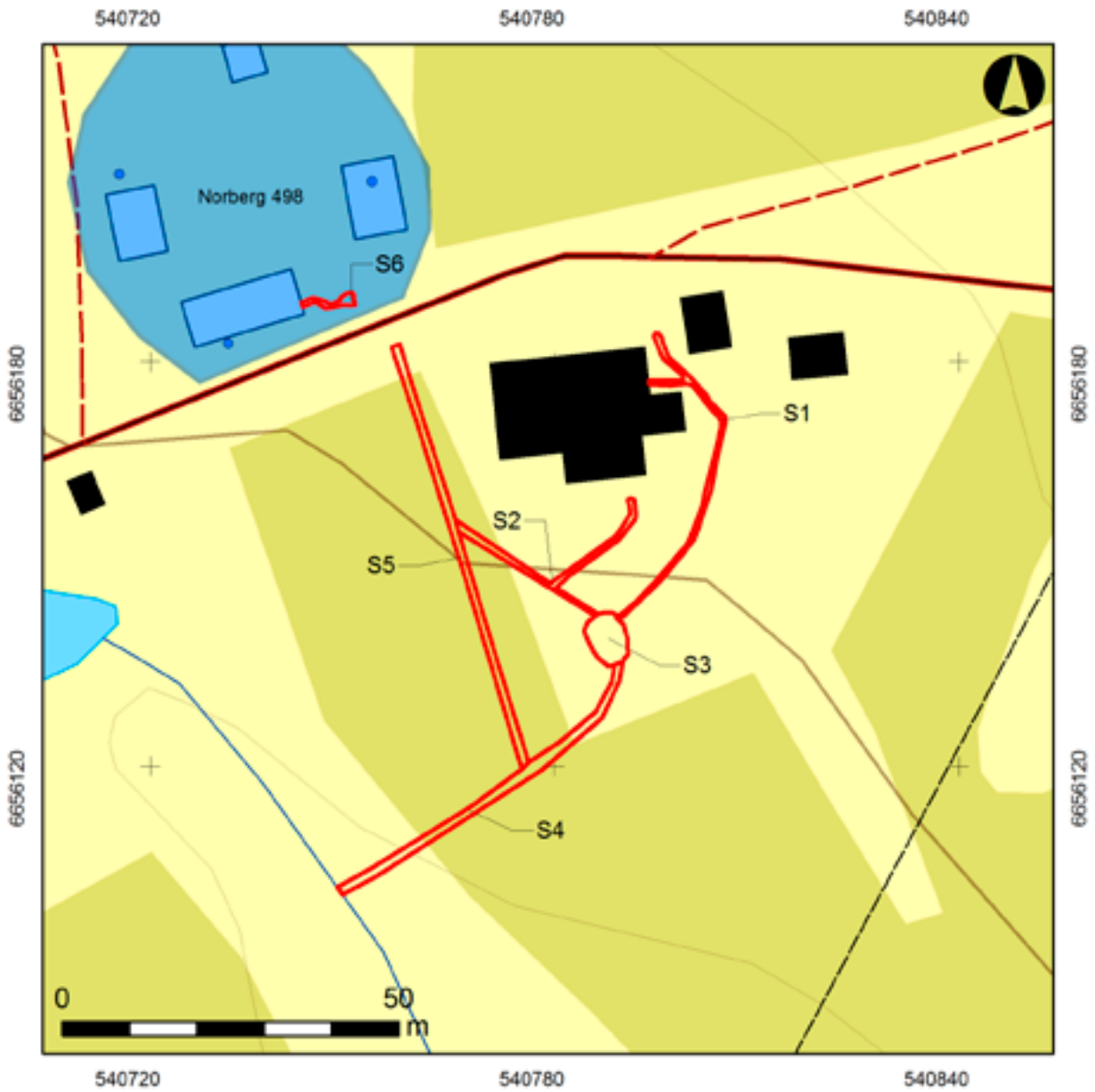
Metod och genomförande

En arkeologisk förundersökning i form av schaktningsövervakning innebär att en arkeolog är närvarande när schaktningsarbetena genomförs. Om arkeologiska lämningar framkommer vid arbetena stoppar arkeologen temporärt schaktningen för att arkeologisk dokumentation ska kunna utföras. Därefter återupptas schaktningsarbetena. Eftersom den arkeologiska undersökningen har formen av schaktningsövervakning är möjligheterna att välja metod och teknik begränsade. Skulle större eller mer komplexa lämningar upptäckas avbryts arbetet för samråd med Länsstyrelsen.

Arbetet genomfördes med skiktvis avbaning med maskin ner till lager, anläggningar eller konstruktioner som mättes in och dokumenterades i plan samt fotograferas och beskrevs skriftligt. För att bedöma eventuella kulturlager och konstruktioners karaktär, funktion samt eventuell datering var det tänkt att dessa skulle handgrävas till viss del. Om de inte ansågs för omfattande skulle de dokumenteras och tas bort. Inmätning skedde med RTK-GPS. All inmätning gjordes i SWEREF 99 TM. De digitala inmätningarna fördes över i det digitala dokumentationssystem Intrasis 3 och analys av fältdata har gjorts i ArcGIS 10.1. Fotografering gjordes med digitalkamera. Samtliga schakt fotograferades från luften genom Erik Brates försorg, detta skedde med en så kallad drönare.

Figur 2. Kulturresevatet Bråfors bergsmansby med de i Fornsök registrerade fornlämningarna i blått. De nu aktuella schakten är markerade med rött. Skala 1:2 500.

Figur 3. Schaktplan. Skala 1:1 000.

Schaktningsövervakningen bestod av två delar, en norr om vägen och en söder om vägen. I norr var det omkring 20 meter schakt att övervaka med normal ambitionsnivå och dokumentationsteknik. Området söder om vägen omfattade omkring 200 meter schakt med låg ambitionsnivå och där skulle schaktningen dokumenteras efter att schakten grävts.

Resultat

Området söder om vägen grävdes först. Sammanlagt rörde det sig om cirka 200 meter schakt, fördelade på fem schaktavsnitt, med ett djup varierande mellan 0,7 och 3 meter. Bredden var omkring 0,7–1,3 meter. Centralt i området fanns ett större schakt om cirka 25 kvadratmeter där tankar och brunnar skulle förläggas.

Några av schakten följde delvis äldre ledningsdragningar medan andra var helt nya. Hela området utgjordes av betesmark som i de mer låglänta områdena var fuktig eller sank. Gräs, grässvål och mylla fanns överst och därefter vidtog orörd lera över hela området. I schaktens övre skikt fanns på ett fåtal platser enstaka stycken slagg, i övrigt fanns inget av antikvariskt intresse i detta område. Schaktningsarbetena övervakades inte av någon arkeolog i detta område, utan besiktning och dokumentation utfördes efter att schakten var grävda.

Den norra delen, inom gårdsplanen, övervakades av en arkeolog i samband med att schaktningen utfördes. Det rörde sig om ett cirka 10 meter långt schakt som var mellan 0,9 och 1,2 meter djupt (schakt 6). I huvudsak berördes befintliga schakt där ledningar redan existerade. Massorna utgjordes av svart humus innehållande sten, sot och en del slagg. De var omrörda och utgjordes i huvudsak av återfyllda massor från tidigare ledningsarbeten. Inga intakta lager, anläggningar eller konstruktioner kunde iakttagas i schaktet.

Tolkning

I områdets södra del, det vill säga utanför gårdstomten, och söder om den landsväg som korsar gården kunde inget av antikvariskt intresse ses i de sammanlagt omkring 200 meter långa ledningsschakten. På vägens norra sida, på tomtmark, fanns i schaktet omrörda lager som var kulturpåverkade och bestod av humus med sten, sot och kol samt inslag av enstaka slaggstycken. Ledningsdragningen följde ett äldre schakt och de omrörda massorna har tolkats som återfyllt material från tidigare ledningsdragning.

*Figur 4 och 5. Schakt 3 och 4 där de kraftiga lerlagren syns under grästorven.
Foto av Arkeologgruppen AB.*

Figur 6. Schakt 6 i områdets norra del där befintlig brunn och ledning kan ses.
Foto av Arkeologgruppen AB.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Syftet med förundersökningen var att dokumentera och fastställa fornlämningens utbredning inom schakten. Att bedöma kulturlager, anläggningar och fynd – karaktär, mängd och bevarandegrad samt att datera och tolka fornlämningen. Samtliga frågor kan anses vara besvarade, då inga anläggningar eller konstruktioner påträffades, förutom omrörda lager. Några avvikelser från undersökningsplanen gjordes inte, arbetet har skett inom de ekonomiska och tidsmässiga ramarna.

Tekniska och administrativa uppgifter

Landskap	Västmanland
Län	Västmanland
Kommun	Norberg
Socken	Norberg
Fastighet	Bråfors 1:3
Fornlämningsnummer	Norberg 88:1 och 498:1

Projektledning	Helmut Bergold
Personal	Helmut Bergold

Undersökningstid	hösten 2014 och hösten 2015
Undersökt yta	Cirka 210 löpmeter
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Länsstyrelsens diarienummer

431-4356-14

Arkeologgruppens projektnummer

2014_52

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvicare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvicare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Inga fynd omhändertogs.

